

90 glasovi zoper 54 sprejela vladni predlog, da se zniža cena kuhinjske soli pa odpravi živinska sol. Ako ta sklep obvelja tudi v zbornici gospôski, ne bomo tedaj prihodnjih 10 let imeli živinske soli — in to v državi, ki je najbogatejša solna država! — Nič ni pomagalo, da je poslanec Mayer še enkrat povdarjal, da od tistega časa, ko se je živinski soli cena znižala od 3 gold. na 1 gold. 60 kr., se je 900.000 centov na leto prodalo namesti 90.000 centov. Večina je tedaj zopet na ljubo Ogrom, ki za živino na svoji zemlji, ker ima veliko solika (sode) v sebi, ne potrebujejo živinske soli, našim gospodarjem vzela živinsko sol, zraven tega pa, kakor da bi je bilo sram tega sklepa, sprejela predlog Gros-ov, naj se vladi na srce položi, da brž ko bo mogoče zopet vpelje živinsko sol. Enacega sklepa se ne spominjamo, da bi ga bili doživeli v kakem državnem zboru. Kmetijski gospodarji, ki spoznajo silno potrebo živinske soli, ne bojo hvale peli tej zbornici!

0 krmi za ohranitev

in o krmi za pridelovanje pri živinoreji.

Spisal Fr. Povše.

Namen umnega gospodarja pri živinoreji je pridobiti si po njej ali mleka, masla, mesa, volne, dela itd.

Vidimo toraj, da se tirja več od živine, kakor sama za-se potrebuje, da živi. Če pa več zahtevamo od živine, moramo tudi skrbeti, da ona dobiva našemu zahtevanju pripravno krmo v množini in dobroti.

Umnemu gospodarju gotovo ne zadostuje, živino le preživiti, temuč on zahteva, da nam živina koristi ali z delom ali z mlekom itd.

Fiziologi govorijo o krmi za ohranitev (Erhaltungsfutter) in imenujejo to, kar je treba, da se živinska gorkota ohrani, in o krmi za pridelovanje, to je krma, katero moramo živini dajati, da ona more našemu zahtevanju zadostiti, torej ne le, da živina živet more, ampak da nam more dajati mleko itd.

Umen gospodar pa ne bo in ne sme biti zadovoljen, da le živino preživi, posebno čez zimo, kakor se, žalibog! ta grda napaka tu in tam nahaja, da kmet nažene več živine v hlev v jeseni, kakor jo more preživiti dobro, in tako čez zimo pusti ubogo živino strašno stradati, tako, da bi smel reči, oni hočejo postati fiziologi, in hočejo kot fiziologi poskusiti, če bo njih živinica žveti môgla pri slami ali praproti, ali celó od zraka in vode. Ko pa bi bili vsi živinorejci prijatelji živini, prevdarili bi gotovo, koliko imajo krme.

Opustil bom govoriti o slabih nasledkih tega, ako se revno poklada živini; opomnim le, da se je že mnogokrat v „Novice“ pisalo, kako neumno je nagnati v hlev več živine, kakor jo moremo rediti, in kako težavno je, zastradano opešano živino zopet na pravi stan pripraviti, in da je bolje, imeti eno dobro in lepo rejeno živinčo, kakor dva suha repa, katerih ni družega kot kost in koža.

Naj bi toraj enkrat začeli živinorejci v jeseni postati računarji; naj bi računili (rajtali), koliko je krme v šupi, koliko bode mogoče rediti živine, da bi taki živinorejci, katerim spomladi primanjka krme, kupili potrebno klajo, kajti s tem, da kupijo potrebno krmo, boljše gospodarijo, kakor če si prihranijo tiste goldinarje v žepu, poleg tega pa še večo zgubo imajo pri zastradani živinici.

Če preiskujemo živinorejo dalje, vidimo, da namen njen je mnogoter.

Nekteri živinorejci hočejo mlado živino si izrežati, drugi že odraščeno pitati (debeliti) za mesarja. Ako je namen živinoreje, teleta rediti, da dobimo dobre,

čvrste vole in krave, moramo mladini dajati tako krmo, ktera je najbolj podobna hrani, katero živina v natornem nagibu mlademu daje, — to je mleko. Omeniti pa moram, da pri reji mlade živine ne gré samo za izdelovanje organskega dela života, temuč potreba je tudi mineralske tvarine, ktera, ako obstaja iz fosfornokisle soli, ostane v životu za izdelovanje kosti itd., ali pa se odloži pri posebno živi menjavi snov v mladi živini za pripravo redilnega soka. Treba je toraj mladini dajati zbrane redilne krme, ktera ima v sebi dovolj fosforno-kislino in lužnika (alkali), kakor solika (natrona), in to se vse ravno v mleku nahaja.

Znano je, da najhitrejši raste in da najmočnejše se izdeluje život živine o prvem času življenja, to je, takrat, kadar mladina materno mleko vživa, in da potem odjenja ta posebna hitra rast. To je gotovo, da mleko je najpripravnejša krma za mladino, in da je mleko v resnici močna, redilna krma, ker s tem, da mlado vživa materno mleko, dobiva ono dobro, izbrano krmo. Priporoča se toraj, da tudi potem, kadar mlado živinče odstavimo od maternega mleka, skrbimo za dobro, kar koli mogoče izdatno krmo. Živinče mora koj v mladosti imeti zadosti in dobre krme, da se more celi život dobro izdelati in tako lepa in čvrsta živina postati.

Dalje je tudi vsakteremu znano, da taka teleta, ktera nimajo zadosti dobre krme, ali ktera se upirajo jim podeljeni če tudi dobri klaji, zaostanejo močno v rasti in da po navadi taka teleta nikdar ne postanejo dobra in izvrstna živina.

Če toraj vidimo tako jasno, koliko je ležeče na skrbni, dobri redbi mladine, naj bi takih telet ne puščali za rejo, ker vsak umen gospodar in živinorejec mi mora pritrditi, da s tem, če bomo revna, zastradana teleta za rejo si pridržavali, ne bomo nikdar si na dobiček delali in nikdar povzdignili živinoreje na tisto stopinjo popolnosti, katero bi prav lahko dospeli in kakoršne je nam jako potrebno.

Izvrstna živinoreja je ponos in na čast kmetu in celi deželi; priča temu je švicarska dežela, ktera po vsem svetu slovi zarad izvrstne živinoreje. Pa gotovo in res je, da dober gospodar ne praša samo za to, ali je lepo, ampak on zahteva tudi, da je koristno.

Da je pa živinoreja za našo deželo jako potrebna in važna, jasno je kot beli dan; ne bom tega na široko dokazoval, rečem le, da, kolikorkrat sem še s kmeti se pogovarjal, vselej sem še slišal to: „Dá! živinčeta me še podpirajo, da zmorem težke davke, da še visim na kmetiji.“

Dragi moji kmetijstva tovarši! ker je to resnica, poprimimo se tedaj dobrih nasvetov, kakor smo jih v „Novicah“ že tolikokrat brali, in hrepenimo z združenimi močmi za izboljšanje, za povzdigo naše živinoreje, da nam more donašati še več dobička.

Zopet druga reč pa je, odraščeno živino pitati (debeliti) za mesarja.

Pri tem podvzetju pa ima pomnoženje drugo pot; tu ni, kakor pri teletih cilj in konec le izdelovanje života — kosti — ampak tu je glavna stvar nabiranje mesa, masti. Treba je taki živini, katero pitamo, dajati tako krmo, ktera ima v sebi snove take, ktere so posebno pripravne za izdelovanje masti, in to je hrana, ktera ima v sebi dovolj tako imenovanih proteinovih snov (Proteinstoffe). Treba je torej tudi taki živini dajati zadosti izbrano krmo.

Naša živina se more dopitati z dobrim senom, se zeleno klajo itd. Vendar boljše še doseže ta namen suha detelja, sočivje in posebno bob, žito, oljnate preše.

Drug namen živinorejni je dobivati mleko. Umen gospodar ne zahteva samo le dosti mleka; on zahteva

tudi, da je mleko dobro, mastno. Znano je, da mleko ni ravno tudi dobro, mastno, ako ga je veliko. Znano je, da krave nekterih plemen, postavimo, holandskega plemena, imajo veliko mleka; krave lavantinskega plemena imajo manj mleka kot une; al gotovo je, da mleko lavantinske živine je bolj mastno, kakor holandske. Tega sem se z lastnimi očmi prepričal v viši c. k. kmetijski učilnici v ogerskem Starem gradu, kjer smo v hlevu imeli krave raznih plemen.

Vendar pri vsem tem, da je na plemenu krave veliko ležeče, da ima več ali manj mleka, slabega ali dobrega, vam moram zagotoviti, da največ je ležeče na krmi (klaji). Dobra krma, v kateri je dovolj snóv, pripravnih za izdelovanje masti (v mleku), gotovo stori, da imajo krave dobro mastno mleko.

V Möckern-u je slaven kemikar prof. dr. Wolff skušal dokazati, ktera in kako sestavljena krma je najboljša za krave, da v obojem oziru zadostijo gospodarju, to je, da mu dajo mleka veliko in da je mleko tudi dobro in mastno; po natančnem preiskovanju in mnogih skušnjah je našel, da je bila najhasnejša krma tako-le sestavljena:

9 delov sená, 20 delov repe, 12 delov slame, 2 dela otrobov, 2 dela preš.

Skušal je omenjeni kemikar tudi izvedeti to: ali boljše hasne nepoparjena, ali s kropom poparjena ali celó s soparom prekuhana krma in prepričal se je, kakor so se prepričali tudi drugi živinorejci, da 15 minut s soparom kuhana krma je množino in dobroto mleka za veliko izboljšala.

Omenjeni kemikar je skušal tudi vrednost zelene krme dokazati, in našel je veliko vrednost zelene krme. Saj vsakdo vé, da spomladi, ko se prične zelena (frišna) krma kravam klasti, je molza najboljše, in to zatega del, ker v frišni travi je po primeri več gnjilca kakor v suhi.

Naj tedaj to stvar, ki zadeva molzo krav, sučemo kakor koli nam je drago, zmiraj se nam potrjuje pregovor naših starih očetov, da „krava pri gobcu molze“ — to je, kolikor in kakošno klajo jej daješ, tako ti bode molzla.

Tretji namen živini je: delo (vprega).

Živina nam opravlja najtežja dela; s tem pa, da živina pri delu napenja svoje misične (mesene) moči, zgublja veliko na životu; ona oslabi. Treba toraj, da s krmo nadomestujemo zgubo, in ker je v tej zgubi, to je, v misičnih nitkah, gnjilec, treba je, dobre, dovolj izbrane krme dajati, ktera ima dovelj gnjilca. Zraven sená, ovsa, koruze itd., je posebno za konje, izvrstna krma bob; povsod, kjer so pričeli bob živini dajati, poprijeli so se ga stanovito in tako, da ga še bolj cenijo kot oves.

Konečno naj omenim še to, da je pri pokladanju krme treba zmiraj tudi pravega, lepega reda, in da se jej krma poklada v pravi meri, ker preveč je potrata, premalo škoda. Trikrat na dan dajati živini, najboljši je red.

Starozgodovinske stvari.

Slična imena starodavnih Noričanov.

Spisal Dav. Trstenjak.

V različnih svojih spisih, v katerih se trudim slovanstvenost starodavnih Noričanov dokazati, sem že marsiktero ime razložil iz slovenskega jezika. Eno vprašanje še imam rešiti, in to je: ali se ta imena tudi nahajajo v raznih spomenicih, listinah itd. staroslaven-
skih? Primerjevaje nerimska imena na kamenenih spo-

menikih z imeni starokeltskimi nisem nikdar našel potrjenja, da bi takošna pri starih Keltih bila kadaj navadna, nasproti pa sem našel čudovito enakost z imeni staroslovanskimi.

Naj tukaj samo nekoliko imen pretresem, kakor so nam jih ohranili rimski napisi na kamnih izkopanih v slavnem mestu Solva. Mesto je stalo kraj reke Solve dandanas popačene Solm, Sulm, blizu Lipnice na Štajarskem. Držim se berila Gruterovega in Knabelnovega. Najprvo naj sledijo imena rojenih Solvljanov in Solvljank.

Norička imena: Vellecia (žensko). Ako Vellecia ni polatinčena oblika, tedaj jej odgovarjajo slovanska: Dragija, Dobrija, Kalija (glej Moroškin Imenoslov. str. 24.).

Slovanska slična imena so: Velek, Velen, Velecko, Velena,* primeri še mestno ime: Velečice na Českem.

Noričk.: Nammonia (žensk).

Slov.: Nama, Namir, Nema, Neman, Nemeš, Nemir itd.

Noričk.: Verbicus = Verbik, zarad sufiksa primeri slov.: Soltik, Epik itd.

Slov.: Verbko, Verbata, Verbka, Verbna, Verboslav.

Noričk.: Plenatus = Plenat, zarad sufiksa primeri: Milat, Kubat itd.

Slov.: Plen, Plenko, Plenat.

Noričk.: Homullus = Homul, zarad sufiksa: Vlakul, Dedul, Vladul, Godul itd.

Slov.: Homata, Homjak, Homut.

Imena iz rimskih kamnov, najdenih v okolici nekdanje Solve, pri katerih ni pristavka „Salva oriundus.“

Noričk.: Petunus = Petun, zarad sufiksa primeri: Bogun, Krčun, Macun, Marun, Radun, Jakun.

Slov.: Petan, Petak, Petoje, Petos itd.

Noričk.: Mecius, Mecia (žensk) = Мечъ.

Slov.: Mec, Mecon, Meclav.

Noričk.: Sammus, možk., Samma, žensk.

Slov.: Sam, Samo, Samik, Samoha itd.

Noričk.: Tertinus = Tertin, zarad sufiksa primeri: Borin, Milin, Lutvin.

Slov.: Tertko, Trtislav, Trtinek od trta.

Noričk.: Kanulanus = Kanulan, primeri: Vrhulan, Strmolan, Dolgolan.

Slov.: Kanul, Kaniš, Kana, Kanina, Kanček itd.

Noričk.: Derva (žensko).

Slov.: Derva, Dervan, Dervo, staročeska, polabskoslov. in starosrbska imena.

Noričk.: Nansinia (žensk).

Slov.: Nana, Nanko, Nanota, Nansa, Nan, Nanto.

Noričk.: Catussa (možk) = Katusa ali Katuša, zarad sufiksa primeri: Grdusa, Maluša, Raduša, Mituša.

* Vsa staroslovanska imena so vzeta iz Moroškinove knjige „Imenoslov slavjanski.“ Gosp. Ivanu Vilharju v Ljubljani, kateri mi je to izvrstno knjigo poklonil in me ž njo seznanil, tukaj očitno hvalo izrekam.
Pis.